

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta VNS 7/2020 vp

Kiitän mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto valtioneuvoston selonteosta EU-politiikasta eduskunnan sivistysvaliokunnalle. Keskityn lausunnossani sukupuolten tasa-arvon merkitykseen ja huomioimiseen selonteossa. Asiantuntijalausuntoni pohjautuu Euroopan unionin tasa-arvoa ja tasa-arvopolitiikkaa käsittelevään tutkimukseen, jota johdan Tampereen yliopistossa (Euroopan tutkimusneuvoston rahoittama EUGenDem-tutkimushanke, 2018-2023).

Avainviestit

- Selonteossa esitetty selkeä sitoutuminen sukupuolten tasa-arvon edistämiseen Euroopan unionin tasolla on erittäin tärkeää tämänhetkisessä poliittisessa tilanteessa, jossa sukupuolten tasa-arvoa myös vastustetaan Euroopan unionin jäsenmaissa.
- Sukupuolten tasa-arvon toteutuminen on keskeistä demokratian toteutumiselle.
- Sukupuolten tasa-arvo tulisi ymmärtää intersektionaalisesti eli sukupuolta risteävien erojen, kuten ikä, rotu ja etnisyys, vammaisuus, uskonto, seksuaalinen suuntautuminen kautta.
- Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on tasa-arvon edistämisen väline niin kansallisesti kuin Euroopan unionissa. Sukupuolten tasa-arvon esiin nostaminen useassa kohdassa selonteossa on kiitettävää. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen periaatteiden mukaan, tasa-arvonäkökulmien olisi kuitenkin hyvä olla läsnä kaikissa kohdissa.
- Sukupuolten tasa-arvon edistämisen tulisi sisällyttää selonteossa erityisesti Euroopan unionin talouspolitiikkaa käsittelevään osioon. Sukupuolitietoinen budjetointi ja sukupuolivaikutusten arviointi mainitaan arvoja käsittelevässä kohdassa, mutta ei niitä talousliittoa ja taloudellista hallintaa käsitteleviin kohtiin.
- Koronapandemian vaikutukset ovat olleet eriarvoistavia. Pandemiaan liittyvien rajoitusten, niiden seurausten sekä elvytyspolitiikan ja EU:n elpymisvälineen sukupuolivaikutusten arviointiin sitoutumisen tulisi näkyä selonteossa.
- Euroopan unionin toimielinten osalta sukupuolten tasapuolista edustusta ei ole täysin saavutettu Euroopan unionissa. Selonteossa voitaisiin tunnistaa osallistumisen esteitä ja sitoutua niiden poistamiseen.

Sukupuolten tasa-arvo EU:n keskeisenä arvona

Selonteossa on huomioitu sukupuolten tasa-arvo ja sen edistäminen useassa keskeisessä kohdassa. Euroopan unionin yhteisiä arvoja käsittelevä osio nostaa esiin yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen, minkä todetaan olevan

Suomelle keskeinen prioriteetti. Euroopan komissiolla on uusi tasa-arvostrategia ja selonteossa Suomi sitoutuu sen tehokkaaseen toimeenpanoon. Selonteossa todetaan, että EU:n toimia rasismiin ja syrjinnän torjumiseksi tulee tehostaa.

Selonteossa esitetty selkeä sitoutuminen yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseen Euroopan unionin tasolla on erittäin tärkeää tämänhetkisessä poliittisessa tilanteessa, jossa sukupuolten tasa-arvoa myös vastustetaan Euroopan unionin jäsenmaissa.

Suomessa on valmisteilla myös tasa-arvopoliittinen selonteko. Selonteossa EU-politiikasta voitaisiin selvemmin ottaa kantaa siihen, **mitä on se tasa-arvo, jota Suomessa tavoitellaan** ja jota halutaan Euroopan unionissa tukea ja edistää. Tasa-arvon sisällön ja merkityksen näkyväksi tekeminen on osa vastausta oikeistopopulismin hyökkäykseen sukupuolten tasa-arvoa kohtaan. Tasa-arvo ei saa jäädä muodolliseksi ja kapeaksi, vaan Suomessa on tarpeen tavoitella tosiasiallista tasa-arvoa. Tällöin tasa-arvo arvona ei myöskään jää tekniseksi luetteloksi tasa-arvon edistämisen välineistä – joihin sitoutumista sinänsä pidän tärkeänä. Käytännössä tämän kohdan tarkentaminen voitaisiin tehdä yhteistyössä tasa-arvopoliittisen selonteon valmistelusta vastavan STM tasa-arvoyksikön kanssa. Esimerkkeinä tosiasiallisen tasa-arvon sisällöstä voidaan mainita syrjimättömyys ja ihmisoikeuksien toteutuminen, taloudellinen tasa-arvo, oikeus koulutukseen, turvallisuus ja koskemattomuus, ruumiillinen itsemääräämisoikeus, oikeus osallistua ja vaikuttaa, oikeus hoivaan ja hoivata.

Selontekoa voisi lisäksi vahvistaa **määrittelemällä sukupuolten tasa-arvon intersektionaalisesti**. Sukupuolten tasa-arvo ja rasismi jäävät tällä hetkellä selonteossa toisistaan irrallisiksi. Intersektionaalisuudella tarkoitetaan eri syrjintäperusteiden yhteenkietoutumista. Esimerkiksi rotu ja etnisyys, luokka, seksuaalisuus, ikä, vammaisuus, uskonto ja vakaumus ovat risteäviä eroja, jotka leikkaavat sukupuolta ja tuottavat marginaalisuuksia ja etuoikeutettuja asemia. Jos sukupuolten tasa-arvoa käsiteltäessä ei pohdita intersektionaalisuutta, hiljennetään monien – esimerkiksi rodullistettujen ja eri yhteiskuntaluokkien – kokemukset epätasa-arvosta. Tällöin käsitys niin sukupuolesta kuin tasa-arvosta jää kapeaksi. Jos intersektionaalisuus puolestaan otetaan huomioon, lopputuloksena on inklusiivisempaa – demokraattisempaa, useampia elämäntilanteita huomioon ottavaa ja parantavaa – politiikkaa.

Käytännössä Euroopan unionin ja Suomen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikassa eri syrjintäperusteiden käsittely ja tasa-arvon edistäminen jäävät usein irrallisiksi ja erilleen toisistaan. Tämä näkyy esimerkiksi Euroopan komission useissa eri strategioissa. Tosiasiallisen tasa-arvon kannalta on tärkeää rakentaa kytköksiä näiden välille.

Sukupuolten tasa-arvon on ansiokkaasti esillä selonteossa demokratiaa käsittelevässä kohdassa. Demokratiaa kyseenalaistettaessa naisten ja vähemmistöjen oikeudet ovatkin vaakalaudalla, ja oikeistopopulistien tasa-arvoa vastustavassa puheessa naisten pyritään sulkemaan takaisin kodin piiriin. Samoin vihapuhe naispoliitikkoja ja asiantuntijoita kohtaan, seksistinen ja rassistinen kielenkäyttö, Euroopan unionin tasa-arvopoliittikan vastustaminen jäsenmaissa, kaventavat demokratiaa.

Näiden kehityskulkujen ymmärtäminen on olennaista niiden torjumiseksi. Selonteon demokratia-kohdassa kriittisen medialukutaidon rinnalle (s. 6) tulisi nostaa **kriittinen tasa-arvolukutaito**. Kriittistä tasa-arvolukutaitoa voi verrata kansalaisilta vaadittavaan "medialukutaitoon", jolloin se voidaan määritellä kykynä nähdä, lukea ja ymmärtää sukupuolten tasa-arvoa tavalla, joka menee julkisen puheen tuottamien ilmiselvien merkitysten taakse. Kriittinen tasa-arvolukutaito antaa tiedollisia välineitä pohtia ja käsitellä kriittisesti eri toimijoiden, niin poliitikkojen, median kuin kansalaisyhteiskunnan tuottamaa tietoa sukupuolten tasa-arvosta (ks. Kantola, Koskinen Sandberg ja Ylöstalo 2020).

Tutkimuksellista taustaa tasa-arvon vastustamisesta Euroopassa

Oikeistopopulismien nousu Euroopassa on johtanut sukupuolten tasa-arvon vastustamisen yleistymiseen. Tämä vaikuttaa myös siihen kontekstiin, jossa Euroopan unionin tasa-arvopolitiikkaa tehdään. Sekä Ursula von der Leyenin johtaman Euroopan komission että Euroopan parlamentin pyrkimykset edistää sukupuolten tasa-arvoa ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia tapahtuvat tasa-arvolle aiempaa vihamielisemmässä ilmapiirissä. Jäsenmaiden tasolla tämä on näkynyt niin Ranskassa (esimerkiksi La Manif pour Tous:n tasa-arvoista avioliittoa vastustavissa mielenosoituksissa), Puolassa, Unkarissa kuin Romaniassa (esim. Kuhar & Paternotte 2017). Unkarin pääministeri Viktor Orbán on kaventanut lehdistön vapautta, kansalaisyhteiskunnan ja poliittisen opposition mahdollisuuksia toimia, ja hyökännyt yliopistoja ja tiedettä vastaan. Koronapandemian aikaan Unkari sääti lain, jonka mukaan ihmisellä voi olla vain syntymässä määrätty sukupuoli, mikä vaikeuttaa entisestään transihmisten asemaa maassa. Puolassa Laki ja oikeudenmukaisuus -puolue on kaventanut aborttioikeutta, perustanut maahan "HLBTQI vapaita alueita", jotka rikkovat vakavasti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen ihmisoikeuksia.

Näiden viimeaikaisten esimerkkien taustalla on vuosia jatkunut pyrkimys esittää sukupuolten tasa-arvon edistäminen eliittien "sukupuoli-ideologiana" (*gender ideology*). Euroopan parlamenttia käsittelevät tutkimuksemme osoittavat, kuinka oikeistopopulistit vetoavat usein tämän "sukupuoli-ideologian" torjumiseen (Kantola ja Lombardo 2020). Populistiseen retoriikkaan kuuluu EU:n esittäminen tasa-arvoa edistävän eliitin projektina, "luonnollisiin" naisten ja miesten, tyttöjen ja poikien rooleihin vetoaminen ja heteroseksuaalisen ydinperheen merkityksen korostaminen. Näin pyritään estämään yksilön vapauksia ja valinnan mahdollisuuksia rajoittavien sukupuoliroolien purkaminen esimerkiksi koulutuksessa ja työelämässä, mikä on ollut tasa-arvopolitiikan keskeisiä pyrkimyksiä jo pitkään. Sukupuolten tasa-arvon vastustaminen EU:ssa oli pitkään epäsuoraa, koska tavoitetta pidettiin niin oikeutettuna. Nyt suorat vastustamisen tavat (ml. syrjivä seksistinen ja rasistinen kielenkäyttö) ovat lisääntyneet.

Tutkimuksiemme mukaan Euroopan parlamentissa oikeistopopulistien vaikutus näkyy erityisesti istuntosalissa pidetyissä puheenvuoroissa, koska he eivät useinkaan osallistu varsinaiseen lainsäädöntötyöhön. Oikeistopopulistien retoriikalla on kuitenkin seurauksia tasa-arvon edistämiseksi. Esimerkiksi Istanbulin sopimus on muuttunut laajalti hyväksytystä kansainvälisestä sukupuolistuneen väkivallan vastaisesta sopimuksesta kiistakappaleeksi, jonka toimeenpanoa oikeistopopulistit pyrkivät estämään myös EU:n

tasolla. Tasa-arvon suora vastustaminen on politiikan ja puoluekentän polarisoitumisen keskiössä: se asettaa kamppailun sukupuolten tasa-arvon paikasta politiikanteon ytimeen.

Sukupuolten tasa-arvoon sitoutuminen tärkeää tasa-arvoa vastustavien puheenvuorojen lisääntyessä. **Tasa-arvon vastustaminen korostaa EU:n arvoista kiinnipitämisen tärkeyttä myös sisäisesti, suhteessa jäsenmaihiin.** Sukupuolten tasa-arvon tulee olla ääneen lausuttu ja auki kirjoitettu osa demokratiaa.

Sukupuolinnäkökulman valtavirtaistamisen toimeenpano – myös selonteossa

EU-selonteossa nostetaan esille Euroopan unionin tasa-arvopolitiikan välineet, kuten syrjinnän vastaisen lainsäädännön, sekä Euroopan komission tasa-arvostrategian ja rahoitusinstrumentit. Lisäksi sukupuolinnäkökulman valtavirtaistaminen, sukupuolitietoinen budjetointi, ja sukupuolivaikutusten arviointi mainitaan tasa-arvopolitiikan välineinä, mikä mahdollistaa niiden tehokkaamman edistämisen niin kansallisesti kuin Euroopan unionissa.

Selonteossa sukupuolten tasa-arvoa on nostettu esiin useassa kohdassa, kuten digitaalisten ratkaisujen, tekoälyn ja algoritmien kehittämisessä sekä EU:n kauppaa ja investointipolitiikassa. Yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden kysymysten tuleekin olla keskeisessä asemassa näillä alueilla. Naisten ja vähemmistöjen eriarvoisen kohtelun digitaalisissa ratkaisuissa ja ympäristöissä ja mahdollisuus vaikuttaa niihin on varmasti tulevaisuuden tasa-arvotyön ytimessä.

Sukupuolten tasa-arvo näkyy selonteossa myös työelämää käsittelevissä kohdissa, joissa vaaditaan, että niin EU:n kuin sen jäsenmaiden on jatkettava toimia sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi työelämässä, työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisessa sekä samapalkkaisuudessa. Työelämän tasa-arvokysymykset ovat olleet EU:n tasa-arvopolitiikan kovaa ydintä ja niihin liittyvät syrjinnän vastainen säätely tärkeää Suomen tasa-arvopolitiikalle ja -lainsäädännölle.

Tasa-arvopolitiikan ongelmana ovat toimeenpanoon liittyvät kysymykset. Erityisesti sitoutuminen sukupuolinnäkökulman valtavirtaistamiseen jää usein puheen tasolle tiedon, osaamisen tai resurssien puutteen johdosta.

Sukupuolinnäkökulma tulisi valtavirtaistaa selonteossa. Tällä hetkellä tasa-arvoon liittyvät näkökulmat jäävät uupumaan esimerkiksi laajoista **ilmastoneutraaliutta, muuttoliikettä, kansalaisten kokonaisturvallisuutta** käsittelevistä osioista. Sukupuoli ja intersektionaaliset erot asettavat ”maahanmuuttajat”, ”osaajat”, ja ”uhrit” eriarvoisiin asemiin ja nostavat esille erityisiä tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä, kuten sukupuolistuneen väkivallan torjumisen.

Tasa-arvonäkökulmien sisällyttäminen kansalliseen ja **EU:n talouspolitiikkaan** ja sen välineisiin on osoittautunut erityisen haastavaksi. **Sukupuolten tasa-arvon edistämisen tulisikin sisällyttää selonteossa erityisesti kaikkiin Euroopan unionin talouspolitiikkaa käsitteleviin osioihin.** Sukupuolitietoinen budjetointi mainitaan arvoissa, mutta ei ole esillä EU:n talouspoliittista hallintaa käsittelevissä

kohdissa käytännön välineenä tasa-arvon toteutumiseksi. Eri toimien sukupuolivaikutusten arviointi olisi olennaista tosiasiallisen tasa-arvon saavuttamiseksi.

EU:n talouspolitiikka sekä talous- ja eurokriisin myötä tiukennetut talouspoliittisen ohjauksen säännöt ja prosessit ovat tärkeä kysymys sekä EU:n tasa-arvopolitiikan suunnalle että sukupuolten tasa-arvolle EU-maissa. Talouspolitiikka vaikuttaa tasa-arvopolitiikan asemaan EU:n agendalla. Mitä enemmän taloudelliset tavoitteet kuten talouskasvu ja budjettikuri ovat määrittäneet EU:n agenda, sitä marginaalisempi tasa-arvopolitiikan asema on ollut. Tämän marginaalisuuden purkaminen vaatii aktiivisia toimia ja sillä on suuri merkitys sukupuolten tasa-arvon tosiasialliselle etenemiselle (Elomäki ja Kantola tulossa).

EU:n talouspoliittisen ohjauksen toimijat, säännöt ja prosessit ovat pääosin hiljaa sukupuoleen ja tasa-arvoon liittyvistä kysymyksistä (Elomäki 2021). Neuvosto ja komissio ovat sittemmin sitoutuneet sisällyttämään sukupuolinäkökulman EU:n talouspoliittisen ohjauksen prosesseihin, mutta satunnaiset ja pinnalliset viittaukset tasa-arvoon ovat keskittyneet lähinnä naisten työllisyyteen (Elomäki 2021). Hiljaisuus aiheuttaa sukupuolivaikutuksiltaan vinoa talouspolitiikkaa ja marginalisoi naisten ja vähemmistöjen intressejä talouspolitiikan prosesseissa.

Koronapandemia ja sukupuolten tasa-arvo

COVID-19 pandemia asettaa EU:n tasa-arvopolitiikalle uusia pitkän ja lyhyen aikavälin haasteita. Selonteossa mainittu EU:n **elvytysväline** (s. 16) on talouden ohella olennainen kohta, jossa huomioida sukupuolivaikutusten arviointi.

Kuten monet yhteiskunnalliset, poliittiset ja taloudelliset kriisit, COVID-19 pandemia voi pahentaa yhteiskuntien eriarvoisuutta. Pandemian terveydelliset, taloudelliset ja sosiaaliset seuraukset ovat kohdistuneet useammin ja vakavammin niihin, jotka ovat jo valmiiksi haavoittuvimmassa asemassa. Pandemia on myös heikentänyt sukupuolten tasa-arvon tilaa EU:ssa. Monissa EU-maissa ensimmäisen aallon myötä tehdyt lomautukset ja irtisanomiset keskittyivät naisvaltaisille aloille. Koulujen ja päiväkotien sulkeminen siirsi vastuuta hoivasta julkiselta sektorilta kotitalouksille ja lisäsi etenkin naisten työtaakkaa ja vaikeutti heidän osallistumistaan palkkatyöhön, vaikkakin myös miesten lastenhoitoon ja kotityöhön liittyvä aika lisääntyi. Naisiin kohdistuva väkivalta on sulkutoimien myötä lisääntynyt. (ks. esim. Klatzer & Rinaldi 2020).

Lyhyellä tähtäimellä keskeinen kysymys on **sukupuoli- ja yhdenvertaisuusnäkökulman sisällyttäminen EU:n koronatoimiin**. Tasa-arvonäkökulmat puuttuivat niistä aluksi täysin. Elpymisrahasto ei esimerkiksi huomionut naisvaltaisen hoivan haasteita ja tuki ensisijaisesti miesvaltaisia aloja, kuten teknologia-, energia-, rakennus- ja kuljetusaloja ja maataloutta huolimatta siitä, että COVID-19 kriisistä pahimmin kärsivät ainakin aluksi naisvaltaiset alat (Klatzer & Rinaldi 2020).

Euroopan parlamentti kuitenkin paransi komission esitystä ja sisällytti siihen sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen liittyviä velvoitteita. Sitoutuminen näiden

toimeenpanoon kansallisella tasolla on olennaista ja poliittisen sitoutumisen olisi hyvä näkyä selonteossa.

Euroopan unionin tasa-arvopolitiikka: Suomen rooli

Euroopan unionin tasa-arvopolitiikalla, ja erityisesti sen syrjinnän vastaisella lainsäädännöllä, on ollut merkittävää vaikutusta Suomen tasa-arvopolitiikkaan.

EU-tasolla nähtiin kuitenkin selkeä käänne kohti heikompaan tasa-arvopolitiikkaan 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolin jälkeen. EU:n tasa-arvopolitiikan resurssit vähenivät eikä sukupuolten tasa-arvon tärkeyttä korostavilla puheenvuoroilla ollut painoarvoa tai konkreettista merkitystä EU:n taloudellisessa päätöksenteossa. Talouskriisin ja sitä seuranneen talouskuripolitiikan vaikutukset olivat sukupuolistuneita, ja naisten ja monien vähemmistöjen työmarkkina-asema heikentyi useissa jäsenmaissa samalla kun sosiaalisia etuuksia ja palveluita, kuten lasten päivähoitoa, kavennettiin talouskriisin aikana. Siksi olikin erityisen ongelmallista, että valittuja talouskriisin hallinnan menetelmiä ei ole tarkasteltu sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Myös talouskuripolitiikka ja siihen liittyvät muutokset EU:n talouspoliittisen ohjauksen prosesseissa vauhdittivat tasa-arvopolitiikan heikentymistä. Lisäksi edellä mainittu oikeistopopulismien vahvistuminen EU-maissa ja siihen liittyvä perinteisten arvojen ja miesten ja naisten roolien vaaliminen ovat johtaneet siihen, että kamppailut ja ristiriidat tasa-arvon ja gender-käsitteen ympärillä ovat EU-neuvostossa ja Euroopan parlamentissa vahvistuneet.

EU:n tasa-arvostrategia 2020–2025 toi tasa-arvopolitiikan takaisin EU:n pehmeän sääntelyn piiriin. Se tarjosi uusia avauksia nostamalla intersektionaalisuuden (eli sukupuolen kanssa risteävien erojen, kuten rodun, etnisyyden, luokan, vammaisuuden) EU:n tasa-arvopolitiikkaan läpileikkaavaksi periaatteeksi – vaikkakaan ohjelman toimenpiteet eivät erikseen huomioineet eri vähemmistöihin kuuluvia naisia, eikä rotuun ja etnisyyteen liittyvä eriarvoisuus näy ohjelmassa. Von der Leyenin komission myötä lainsäädäntö on vahvistanut asemaansa tasa-arvopolitiikan työkalupakissa. Komissio on luvannut esittää sitovia toimia palkka-avoimuuden edistämiseen sekä tarttua sukupuolistuneeseen väkivaltaan lainsäädännöllisin keinoin. Von der Leyenin komissio on myös vastannut sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen ongelmiin luomalla uusia institutionaalisia rakenteita. Nähtäväksi jää, onnistuuko tasa-arvokomissaari Helena Dallin johtama Task-Force for Equality tuomaan sukupuoli- ja yhdenvertaisuusnäkökulmat tasa-arvon kannalta keskeisiin kysymyksiin. Näihin lukeutuvat ilmastokysymykset, EU-politiikan kovan ydin eli talouspolitiikka sekä COVID-19 pandemiaan liittyvät toimet (Elomäki ja Kantola tulossa.).

Suomen aktiivinen rooli Euroopan unionin tasa-arvopolitiikan tavoitteiden muotoilemisessa ja tukemisessa eri hallinnollisilla tasoilla ja eri toimielimissä on tärkeää. Samoin Suomi voi ottaa tasa-arvopolitiikan välineiden, kuten sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen, kehittäjän roolin.

Euroopan unionin toimielimet

Euroopan unionin toimielimien osalta sitoutuminen sukupuolten tasa-arvoiseen edustukseen on olennaista sukupuolten tasa-arvon toteutumisen kannalta. Tämä on toteutunut jo pitkään vaaleilla valitussa Euroopan parlamentissa Suomen osalta (erot jäsenmaiden osalta ovat suuria). Samoin Suomi on nimennyt EU-jäsenyytensä ensimmäisen naiskomissaarin lähes 25 vuotta unioniin liittymisen jälkeen. Von der Leyenin komissio on ensimmäinen, jossa sukupuolten tasapuolinen edustus toteutuu.

Selonteossa todetaan, että Suomi pitää "välttämättömänä", että komissiossa on jatkossakin jäsen kustakin jäsenvaltiosta. Sukupuolten näkökulmaan sitoutuminen tarkoittaisi, että kohtaan lisätään muotoilu, että **Suomi pitää välttämättömänä, että sukupuolten tasapuolinen edustus toteutuu komissiossa jatkossakin.**

Demokratian näkökulmasta on olennaista, että naisten ja vähemmistöjen ääni pääsee kuuluviin EU-politiikassa niin kansallisesti kuin EU-tasolla. Tämä tarkoittaa paitsi kansalaisyhteiskunnan kuulemistakin, pyrkimystä laajentaa EU-asiantuntijoiden joukkoa, myös **osallistumiseen ja avoimuuteen pyrkivien käytäntöjen vahvistamista EU-toimielimissä**, mukaan lukien Euroopan parlamentissa. Naisten ja vähemmistöjen demokraattista osallistumista haittaavaa **vihapuhetta** pitää poistaa kaikkialla, niin toimielimissä, kuten Euroopan parlamentissa, kuin sosiaalisessa mediassa kuin vaalikentillä.

Euroopan tulevaisuuskonferenssin tavoite on inklusiivinen ja monia ääniä kuuleva prosessi. Tämän toteutuminen ei ole itsestään selvää eikä systemaattisia merkkejä sen toteutumisesta vielä ole näkyvissä, mikä heikentää uskottavuutta prosessin demokraattisuuteen. Suomen on tärkeä ottaa aktiivinen rooli tulevaisuuskonferenssin edustavuuden, avoimuuden ja demokraattisuuden takaamiseksi.

Euroopan parlamenttia käsittelevät tutkimuksemme osoittavat, että monet tasa-arvon liittyvät ongelmat kärjistyvät **nuorten naisten asemassa** politiikassa ja parlamentissa. Heidän työtään vaikeuttaa työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmat ja puuttuvat hyvät käytännöt, seksuaalinen häirintä, vihapuhe ja sukupuolistuneet oletukset ja stereotypiat esimerkiksi asiantuntijuudesta.

Taustaksi: Sukupuolten tasa-arvo etenee EU:ssa "etanan vauhtia"

Euroopan tasa-arvoinstituutti EIGE on todennut tasa-arvon etenemisen olevan niin hidasta Euroopan unionin jäsenmaissa, että sitä voi kuvata etanan vauhdiksi (EIGE 2019a). Niin kutsuttuja vanhoja, jo pitkään esillä olleita tasa-arvon ongelmia ei ole ratkaistu (sukupuolen mukaan jakaantuneet työmarkkinat, naisten hoivavastuu, sukupuolistunut väkivalta, palkkaerot), samalla kun uusia on ilmennyt (vihapuhe, digitaaliset eriarvoisuudet).

Euroopan tasa-arvoinstituutti EIGE mittaa tasa-arvon toteutumista jäsenmaissa kuudella avainulottuvuudella: työ, raha, tieto, koulutus, valta ja aika. Lisäksi seurataan väkivaltaa ja intersektionaalista eriarvoisuutta. Työ mittaa naisten ja miesten osallistumista

työmarkkinoille, raha taloudellista tilannetta, tietoa koulutusta, ja terveys hyvinvointia. Valta mittaa tasa-arvoa poliittisessa, taloudellisessa ja muussa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Se on ulottuvuuksista epätasa-arvoisin, vaikka kehitys ollut nopeinta erityisesti naisten määrän noustua pörssiyhtiöiden hallituksissa (EIGE 2020). Aika on puolestaan esimerkki ulottuvuudesta, jossa on menty taaksepäin sukupuolten välisessä tasa-arvossa. Toisin sanoen epätasa-arvo sukupuolten välillä kotitöiden ja hoivan jakautumisessa on kasvanut EU:ssa. Jäsenmaissa onkin suuria eroja vanhempainvapaissa ja lasten päivähoidon saatavuudessa (EIGE 2019a). (Elomäki ja Kantola tulossa).

Uusimmassa, vuoden 2018 tietoihin perustuvassa indeksissä Ruotsi (83,8), Tanska (77,4) ja Ranska (75,1) saivat jäsenmaista korkeimmat pisteet, koko EU:n keskiarvon ollessa 67,9 pistettä sadasta. Jakauman toisessa päässä olivat Kreikka, Unkari ja Romania, jotka saivat alle 55 pistettä. Suomi on indeksissä neljännellä sijalla pistemäärällä 74,7. (EIGE 2020.)

Kehitys on ollut epätasaista paitsi tasa-arvon osa-alueiden myös jäsenmaiden kesken. EU:n tasolla pisteluku on vuoden 2005 jälkeen noussut vain 5,9 pistettä, toisin sanoen vajaa 0,5 pistettä vuodessa. Eniten ovat edistyneet Italia (14,3), Portugal (11,4) ja Kypros (11,0) (ks. Kuvio 2). Puolassa, Sloveniassa ja Liettussa positiivinen kehitys on kääntynyt ja tasa-arvo on ottanut vuoden 2015 jälkeen askeleita taaksepäin (Elomäki ja Kantola tulossa).

Vaikka **Suomi** sijoittuu indeksissä korkealle, edistys on ollut EU-maiden hitaimpia: parannusta vuodesta 2005 on vain 2,7 pistettä ja ajankäyttöön liittyvissä kysymyksissä Suomi on mennyt taaksepäin. (EIGE 2020, 22; EIGE 2019a, 19–21.) Kaikkiaan jäsenmaiden väliset erot ovat jossain määrin tasoittuneet, sillä monet heikomman lähtötilanteen maat (esim. Italia, Ranska, Viro, Saksa, Kypros) ovat parantaneet suoritustaan suhteessa keskiarvoon ja kehitys on ollut hitaampaa alun perin keskiarvoa tasa-arvoisemmissa maissa (esim. Belgia, Tanska, Luxembourg, Alankomaat, Suomi, Ruotsi). Joissain heikon tasa-arvon maissa välimatka EU:n keskiarvoon on kuitenkin entisestään kasvanut (esim. Bulgaria, Kroatia, Tsekki, Kreikka, Unkari, Liettua) (EIGE 2019, 23–36.) (Elomäki ja Kantola tulossa).

Viitteet:

Elomäki, Anna (2021): "It's a Total No-No." Strategic Silence about Gender in the European Parliament's Economic Governance Policies. *International Political Science Review*. Online First.

Elomäki, Anna & Johanna Kantola (2020): Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutos Euroopan unionissa. Teoksessa Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg & Hanna Ylöstalo (toim.) *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: Talouskriiseistä tasa-arvon kriiseihin*. Helsinki: Gaudeamus, 33–47.

Elomäki ja Kantola (tulossa) "Tasa-arvopolitiikka: epätasaista kehitystä, poliittisia suunnanmuutoksia ja polarisaatiota" Julkaisematon käsikirjoitus teokseen Tapio Raunio ja

Juho Saari (toim.) *Moninaisuudessaan yhtenäinen. Euroopan unionin suunta.* (Helsinki: Gaudeamus).

Kantola, Johanna & Emanuela Lombardo (2020): Opposition Strategies of Right Populists against Gender Equality in a Polarized European Parliament”, *International Political Science Review*. Online first.

Kantola, Johanna, Paula Koskinen Sandberg & Hanna Ylöstalo toim. (2020): *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin*. Helsinki: Gaudeamus.

Klatzer, Elisabeth & Azzurra Rinaldi (2020): #NextGenerationEU Leaves Women Behind. Gender Impact Assessment of the European Commission Proposals for the EU Recovery Plan. Study Commissioned by the Greens/EFA Group of the European Parliament.
https://alexandrageese.eu/wp-content/uploads/2020/07/Gender-Impact-Assessment-NextGenerationEU_Klatzer_Rinaldi_2020.pdf